

Gyöngyöspatai utcakép
2020 elején. Csak mások
keccsölnek?

KAUFMANN BALÁZS

ORBÁN TÁMADÁSBAN | HANGULATKELTÉS | AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS BEFOLYÁSOLÁSA

Gyöngyöspatás ördög

Míg az antiszemitizmusra rájátszó üzeneteit kódolja a kormány és holdudvara, a magyar cigányság elleni hangulatkeltésnél ilyen erőfeszítéseket nem tesz. Orbán Viktor háborút hirdetett a „börtön- és etnobiznisz” ellen. Ha a csatakiáltást tettek követik, védhetetlenné válik Magyarország számos uniós eljárásban.

A kormány a maga részéről politikai kampányban legközelebb 2022. január 1-je után vesz részt” – így fogadkozott Orbán Viktor az évin-dító sajtótájékoztatóján, hogy egy levegővétellel később meg is szegje ígéretét. A miniszterelnök ugyanis a karmelita kolostor sajtótermében összehangolt támadást indított a fogva tartás körülményei miatt pereskedő elítéltek, a szegregált oktatási intézmények miatt életüket behozhatatlan hátránnyal kezdő romák, valamint az őket képviselő jogvédők ellen; ahogyan a Magyar Nemzet nevezte: a „börtön- és etnobiznisz ellen”. A kormányfői intelem-ből azóta két rövidfilmet is készített a Fidesz, amelyeket a közösségi médiában terjesztenek az elbizonytalanodott szavazótábor visszaserzésére. „Igazságot kell szolgáltatni a gyöngyöspataiaknak” – hirdetik narancssárga alapon fehér betűkkel.

Afféle előörsként ezúttal Horváth László, Heves megye második választókerzetének országgyűlési képviselője emelte be a jól ismert témát az országos politikába, aki heves sorozással reagált egy bírósági döntésre. Történt ugyanis, hogy az év elején Gyöngyöspata önkormányzata kézhez kapta a Kúria végzését arról, hogy nem függesztik fel a korábbi jogerős ítélet végrehajtását, amely szerint a 2004-től fennálló szegregált iskolai oktatás miatt mintegy 100 millió forint kártérítést kell kifizetni. A fájdalomdíjon, eltérő mértékben, 60 egykori és jelenlegi diák osztozik. A 2011 óta tartó eljárás során minden bíróság igazat adott a károsultaknak, akiket az Esélyt a Hátrányos Helyzetű Gyermekekért Alapítvány képviselt. A 2004 és 2012 közötti időszakra a fizikai elkülönítés és az oktatási színvonal miatt félévente 500 ezer, míg a 2012–2017-es időszakra – már

csak fizikai elkülönítés miatt – félévenként 300 ezer forint kártérítés illeti a diákokat.

„Az életben való érvényesülés az iskolapadban kezdődik, ezt a lehetőséget vették el ezektől a gyerekektől, és ez az az okozott kár, amiért a bíróság szerint kártérítés jár” – mondja az ítéletről a helyi roma nemzetiségi önkormányzat októberben megválasztott elnöke, Csemer Géza. A helyi illetékesek közül egyedül ő szólalt meg az ügyben, az iskola, az önkormányzat hallgat. A HVG tudósítója úgy érzékelte, Gyöngyöspatán – ahol évtizedekre visszamenő előzményük van az etnikai villongásoknak (lásd Az irodalom visszavág című írásunkat) – újra nő a feszültség, de beszélni nem nagyon akar senki. Egyedül az érintett romák mesélik újra, milyen volt a C osztályba járni (C mint cigány), a többségi társadalom tagjai csak szitkozódnak.

heves sorozással reagált egy bírósági döntésre

Az irodalom visszavág

Az utóbbi évtizedek legemlékezetesebb etnikai konfliktusaira nemcsak a politika, de a maguk módján a költők, írók is reagáltak.

■ Zámolyi romák

„Az európai integráció folyamata nem zárulhat le addig, amíg az ország félmillió roma népessége nem teljes értékű polgára a magyar társadalomnak. Amíg a rasszista kijelentéseket és a rasszista cselekedeteket – származzanak akár a közhatalom képviselőitől, akár magánszemélyektől – nem követi a társadalmi felháborodás kifejezése, s indokolt esetben büntetés” – állt abban a Lionel Jospin francia miniszterelnöknek címzett, 2001-ben írt nyílt levélben, amelyet 38 magyar értelmiségi – köztük Faludy György költő, Esterházy Péter író, Jancsó Miklós filmrendező, Kemény István szociológus és mások – írt alá, azt kérve, Franciaország adjon menedékjogot a Fejér megyei Zámoly községből elmenekült roma családoknak. Az érintettek 1997 őszén, egy viharban veszítették el a házaikat. A lakókat a helyi művelődési ház színháztermében helyezték el, miközben otthonukat – anélkül hogy tulajdonosaikat vagy használóikat értesítették volna – a polgármester utasítására lebontották. A kultúrházba kényszerülők több atrocitás is érte, előbb Budapestre, majd Csórra menekítették őket. Többévi hányattatás után az Országos Cigány Önkormányzattól lakást kaptak, de oda a „népharag” miatt félték beköltözni.

A közhangulat ugyanis ekkorra már élesen szembefordult az otthonuk elvesztése miatt kezdetben még sokakból együttérzést kiváltó roma közösség tagjaival. Történt ugyanis, hogy egy magántermesztői vita során egy csákvári fiatalembert olyan súlyosan bántalmazott a zámolyi roma közösség néhány tagja, hogy az illető behalt sérüléseibe. A tragédiával végződő tömegverekedés felelőseit többévi börtönre ítélte a Legfelsőbb Bíróság. A Franciaországban új életet kezdő 46 zámolyi közül végül 11-en kaptak menedékjogot.

■ A gyöngyöspatai masírozás

Csaknem háromszáz cigány nőt és gyermeket költöztetett ki a Heves megyei Gyöngyöspatáról 2011 tavaszán Richard Field ingatlanvállalkozó. A nemzetközi sajtóvisszhangot kiváltó eset apropóját az adta, hogy a faluban ekkor már hetek óta masíroztak szélsőjobboldali militáns szervezetek. A Jobbik és a korábban betiltott Magyar Gárda „reinkarnációja”, a Szebb Jövőért Polgárőr Egyesület „a település magyar lakosságának védelme érdekében, az etnikai bűnözéssel szemben” hirdette meg az akcióját, amelynek egyértelmű célja a gyöngyöspatai cigányság megfélemlítése volt. A politika sokáig nem reagált (végül

A gyöngyöspatai bizonytalanságot a Kúriához beadott felülvizsgálati kérelem is erősíti. A jogerős ítéletet úgy kell január 17-éig végrehajtani, vagyis a 100 millió forintot az érintetteknek kifizetni, hogy a legfelső bírósági testület később még felülírhatja az eddigi döntést. Horváth László, a térség parlamenti képviselője is annak tudatában kezdte el akcióját január 4-én, hogy még befolyásolhatja az eljárást. Nem érte be az etnikai ellentétek szításával, megfejtette a magyar politikát öt éve uraló összeesküvés-elmélettel is, azt harsogva: „Gyöngyöspata nem kér a Soros-hálózat pénzszerző akcióiból.” Miközben két magyar bírói fórum is kimondta a jogsértést, Horváth szerint a valódi áldozat a település önkormányzata, amely csödbe megy, ha a kártéri-

tést kifizeti. Azt is előre rögzítette: a sérelmükért jóvátételt kapó romák lesznek felelősek azért, ha a velük szembeni indulatok újra fel lángolnak.

Öt nappal Horváth után Orbán Viktor is bekapcsolódott a kampányba. „Senki nem állhat a törvények felett” – kezdte okfejtését az év eleji tájékoztatóján, és ez a közhelyes mondat a rendszerváltás óta talán még soha nem hangzott ennyire falsnak. A kormányfó kifejtette, hogy két dolog is mélyen sérti az emberek igazságérzetét, bár távol álljon tőle, hogy a végrehajtói hatalom képviselőjében bírósági döntéseket kommentáljon. „Az hogyan van, hogy egyébként valamilyen okból a velem egy közösségben, egy faluban élő, etnikai meghatározó népcsoport tagjai egy

annak tudatában kezdte el akcióját, hogy még befolyásolhatja az eljárást

a parlament bűncselekménnyé nyilvánította a „közbiztonsági tevékenység jogellenes szervezését”). Nem így Parti Nagy Lajos, aki ekkor indította el az ÉS-ben az utóbb klasszikussá vált Magyar mesék sorozatát. Ugyancsak a gyöngyöspatai események ihlették annak a dalnak a szövegét, amit a Hanem együttes adott elő, s amelyben Marija azt énekli meg, hogyan talált új házára Buenos Airesben, éjjel azonban még mindig rémálmok gyötrik, hogy egyszer haza kell mennie, miközben „számára sajnos a haza egy kevésbé pozitív hangzású és tartalmú szó” lett. (A mese és a dal teljes szövege a hvg.360-on olvasható.)

Jobbiodali szervezetek gyöngyöspatai masírozása 2011-ben. Felkorbácsolt indulatok

nagy jelentőségű összeget fognak kapni mindenfajta munkavégzés nélkül?” – erősítette fel a kocsmahangját, mintha nem tudná, hogy kártérítést senki sem munkavégzés ellentételezéseként kap (ami gyerekek esetében eleve értelmetlen), hanem fájdalomdíjként valami őt ért baleset vagy igazságtalanság kapcsán. A miniszterelnök tehát a romákkal szembeni előítélet egyik legelterjedtebb vádját visszahangozta, nevezetesen azt, hogy ingyenélők, amikor ő egész nap keccsöl.

Amilyen markáns mondatok voltak ezek, annyira üresnek bizonyult az, amit Orbán az ügy rendezésére ígért – már ha eltekintünk attól, hogy egy folyamatban lévő eljárás kapcsán fogalmazta meg a politika

elvárásait a Kúria felé. Elmondása szerint egyelőre ő sem tudja, mit kell tenni, de valamit mindenképp tenni akar. És egyértelmű, mit akar: viszszaeszközni a Fidesztől elhidegülő szavazókat.

Orbán nem először használja ehhez az etnikai feszültségeket. A miniszterelnök és kormányának több tagja a 2015-ös menekültválság óta rendszeresen a magyarok migránsainak nevezte a romákat, mondván, a velük való munka és az állami kiadások miatt képtelen az ország határon túlról érkező emberek befogadására. Miskolcon két éve azt mondta: „Volt, amikor ebbe a városba a városon kívülről tömegesen bevándoroltak; látták, mi lett belőle.” Ahogyan akkor Gulyás Gergely védte a kormányfő kijelentését, úgy most sem kellett sokat várni, hogy Orbán szavait szajkózní kezdjék a kormánypártban. Hollik István, a párt kommunikációs igazgatója közölte: a Fidesz-KDNP „teljes mértékben egyetért” a kormányfő kijelentésével.

A kormányfő által kritizált másik bírói gyakorlatnak is van etnikai komponense, ha ennek kimondását a kormányfő át is engedi az utasítására gründolt sajtónak. A magyar állam ugyanis milliárdokat fizet ki az emberi méltósággal összeegyeztethetetlen körülmények között fogva tartott elítélteknek, illetve az indokolatlanul előzetes letartóztatásban tartott vádlottaknak. A kormánypárti sajtó rendre az egyik olaszliszcai lincselő ötmillió kártérítésével illusztrálja a problémát, pedig a teljes összeg Szógi Lajos családjánál köt ki, mivel a nincstelen gyilkosok másként nem tudnák kifizetni azt a pénzt, amit a magyar bíróság az áldozat hozzátartozóinak megítélt.

A „börtönbiznisz” megállítására sem tett konkrét javaslatot sajtótájékoztatóján Orbán. Elmondása szerint arra viszont már utasította Varga Judit igazságügyi minisztert, hogy függesszék fel a fogvatartási körülmények miatt megítélt állami kártérítések kifizetését, és a moratórium végén sem akarja megnyitni a pénzcspapot. A célja az, hogy a továbbiakban „egy fillért se fizessünk”. Ez azonban nem lesz könnyű. Ezekben az esetekben ugyanis a magyar

bíróságok az Orbán-kormány által előterjesztett és a fideszes többségű parlament által elfogadott jogszabályok alapján döntenek – még ha a rabokat képviselő ügyvédek pár bakugrással össze is lehet kötni Soros György egyik alapítványával. A valódi megoldás évek óta ismert: ha a kabinet nem akar változtatni a büntető törvénykönyv (a politikai kommunikációban számtalanszor kiaknázott) szigorán, és nem mond le enyhébb esetekben sem a szabadságvesztés erőltetéséről, akkor a férőhelyek számát kell emelni. A 2015-ös börtönépítési ígéreteket azonban nem követték tettek. Ha úgy tetszik, a börtönbiznisz valójában éppen az a gyakorlat, hogy a kormány a kártérítési összeggel megvásárolja a rabok embertelen körülmények között tartásának lehetőségét. Olcsóbb így, mint építkezni.

„Ha a kormány megtette volna mindazt, amit a börtönkörülmények javítása érdekében vállalt, akkor nem lenne alapjuk a kártérítéseknek sem” – mondja erről Kádár András Kristóf, a Magyar Helsinki Bizottság társelnöke. Hozzátéve, hogy „a törvény a szabadság elvételére ad lehetőséget, nem pedig az embertelen fogva tartásra”. A legsúlyosabb problémát jelentő zsúfoltság egyébként időközben valamit enyhült: 2016 óta némileg csökkent a fogvatartottak száma, 2018-ban már „csak” 113 százalékos volt a telítettség. Ám így is alig van olyan rab,

nem hagy kétséget afelől, hogy a következő politikai téma is a konfrontációra épül

aki számára a büntetés-végrehajtás képes lenne elegendő mozgásteret nyújtani (a strasbourgi bírósági ítélezési gyakorlat szerint már négy négyzetméter alatt embertelen bánásmódról lehet beszélni).

Amíg nincs változás, addig mindenkit ki kell fizetni, csak a politikai indulatkeltés van ingyen. „Bűnözők és ügyvédek gazdagodnak ezen, a rabok fejenként 6–10 millió forintra perlik az államot, és több ezer ilyen pert indítottak dörzsölt ügyvédek a Soros-hálózat segítségével” – mondta például a KDNP nevében nyilatkozó Nacs Lőrinc. Pedig ő is

tisztában lehet azzal, hogy a fogva tartás körülményeit a hazain kívül nemzetközi egyezmények is szabályozzák. Vagyis a keretrendszert szeretnék felülről. Ennek pedig az egyetlen módja, hogy Magyarország kilép az emberi jogok európai egyezményéből. Az ország ellen az Európai Parlamentben futó, 7. cikkely szerinti eljárás idején ez elképzelhetetlen, minden szempontból védhetetlen lenne.

Orbán nem először használja ki az etnikai feszültségeket

Eszközként marad a hangulat-keltés a közvéleményt megrázó bűntények kapcsán. A börtönből – jó magaviselete alapján – átmeneti szabadságra engedett győri gyerekgyilkos esetére utalva például Orbán kifejtette: jogos elvárás lenne, hogy egy emberölés kísérletéért elítélt embert ne lehessen „idő előtt” kiengedni a börtönből. Csakhogy a bírósági gyakorlat ma sem a bírák – esetleg megengedő – hozzáállásán múlik, hanem a Fidesz által megalkotott Btk.-n. Ami pedig a jogos félelmeket illeti, kérdés, hogy mennyivel lenne biztonságosabb az ország, ha az idő előtti szabadulás lehetőségétől, így a reményétől megfosztott elítélteket, meghosszabbított börtönévek után, „zombiként” engednék vissza a társadalomba. „Rémisztő, hogy a kormányfő a bírák és az egész bírósági rendszer ellen hangol” – értékeli Orbán szavait Vig Dávid, az Amnesty International Magyarország igazgatója.

A kormány a jogállamiság terén már eleve defenzívában van, így a börtönviszonyok vagy a szegregációs gyakorlat miatt jogerősen megítélt kárpótlás esetén éppen annyi a mozgástere, mint egy rabnak a magyar börtönökben. Orbánt azonban láthatóan ennél is jobban zavarja, hogy nem találja azt a – migránsoszással egyenértékű – „mindent vivő” ügyet, amelynek mentén újra a maga oldalára állíthatja a választók széles többségét. Bár a sajtótájékoztatóján ismét hangsúlyos szerepet kapott a migrációs válság, azt nem tudta megmondani, miről indít az idén nemzeti konzultációt a kabinet. A „börtön- és etnóbiznisz” köré épített, év eleji kampány azonban nem hagy kétséget afelől, hogy a következő politikai téma is a konfrontációra épül. ■ KAUFFMANN BALÁZS, PÁLMAI ERIKA, TÓTH RICHÁRD